

Mineraler på mulens marker

En undersökning av Österlenbornas förståelse av vanadinprospekteringen i området

---

Astrid Bornfeldt Persson

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Uppsala 2022

Mineraler på mulens marker. En undersökning av Österlenbornas förståelse av vanadinprospekteringen i området

Minerals on mule fields. A study of Österlen residents' understanding of vanadium exploration in the area

Astrid Bornfeldt Persson

Handledare:	Arvid Stiernström, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land.
Examinator:	Katarina Pettersson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land.
Omfattning:	15 hp
Nivå och fördjupning:	Grundnivå, G2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i landsbygdsutveckling
Kurskod:	EX0888
Program/utbildning:	Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Kursansvarig inst.:	Institutionen för stad och land
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2022
Omslagsbild:	Vårdag på Österlen Foto: Astrid Bornfeldt Persson
Upphovsrätt:	Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Elektronisk publicering:	https://stud.epsilon.slu.se
Nyckelord:	prospektering, gruvsdrift, natursyn, territorium, hållbarhet, ägande, naturresurser

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landsbygdsutveckling

Sammanfattning

Det brittiska bolaget Province Resources Ltd har undersökningstillstånd för mineralet vanadin, på ett område om 22 000 hektar på Österlen. Denna uppsats undersöker hur de som bor på Österlen förstår prospekteringen i området kopplat till mänskligt brukande av naturen. Analysen är baserad på en hermeneutisk ansats utifrån semistrukturerade intervjuer med människor boende i eller förbundna med området. Det empiriska materialet analyseras med hjälp av begreppen plats, natursyn, diskurs, territorium, egendom och rättvisa. Slutsatsen är att prospekteringen ses som ett inkräktande element, vilket kan kopplas till invånarnas konstruktion av platsens identitet. Undersökningstillstånden förstås även som ett hot mot den sköra, komplexa naturen och människans brukande av den. Genom att ge koncession till gruvbolaget utför staten en territorialisering, vilket gör att markägarnas rätt till marken inte längre ses som självklar. Detta leder till att de känner oro, maktlöshet och ilska. Vidare ifrågasätts minerallagens utformning av informanterna, vilket i förlängningen kan ses som att statens legitimitet ifrågasätts. Den hegemoniska diskursen är att grön teknologi och tillväxt behövs för att bemöta klimatkrisen. Detta leder till att känslostyrda argument byggda på relationer till eller antaganden beträffande naturen undertrycks i debatten om prospektering och gruvdrift.

Nyckelord: prospektering, gruvdrift, natursyn, territorium, hållbarhet, ägande, naturresurser

Abstract

The British company Province Resources Ltd has an exploration permit for the mineral vanadium, in an area of 22,000 hectares on Österlen. This essay examines how the residents of Österlen understands exploration in the area linked to human use of nature. The analysis is based on a hermeneutic approach based on semi-structured interviews with people living in or connected to the area. The empirical material is analyzed using the concepts of place, view of nature, discourse, territory, property and justice. The conclusion is that exploration is seen as an intrusive element, which can be linked to the resident's construction of the identity of the site. The exploration permits are also seen as a threat to the fragile, complex nature and human use of it. By granting a concession to the mining company, the state carries out a territorialisation, which means that the landowner's right to the land is no longer taken for granted. This leads to feelings of anxiety, powerlessness and anger. Furthermore, the design of the Minerals Act is questioned by the informants, which in the long run can be seen as the state's legitimacy being questioned. Finally, the hegemonic discourse that green technology and growth are needed to address the climate crisis, leads to suppression of emotionally driven arguments based on relationships with or assumptions about nature in the debate on exploration and mining.

Keywords: prospecting, mining, view of nature, territory, sustainability, property, natural resources

Innehållsförteckning

Figurförteckning	5
Förkortningar	6
1. Introduktion	7
2. Bakgrund	10
2.1 Minerallagen.....	10
2.1.1 Vägen från idé till provbrytning	11
2.2 Processen på Österlen	12
2.3 Alunskiffer	14
2.4 Vanadin	15
3. Metod	16
4. Teoretisk grund	18
4.1 Plats	18
4.2 Natursyn	19
4.3 Ägande, territorium och rättvisa	21
5. Resultat/Analys	23
5.1 Platsen Österlen.....	23
5.2 Relationer till naturen och diskurser om hållbarhet.....	26
5.3 Markanvändning, makt och rättvisa	31
5.3.1 Prospekterings påverkan på ägandet.....	31
5.3.2 Perspektiv på rättvisa	35
6. Slutord	37
Referenser	40
Intervjuguide	43

Figurförteckning

Figur 1. Karta över mineralrättigheter på Österlen, från SGU:s kartvisare. Uppdaterad 2022-05-02.....	14
Figur 2. Karta över förekomst av alunskiffrar i Sverige. Från SGU.....	15

Förkortningar

FN	Förenta nationerna
LRF	Lantbrukarnas riksförbund
SGU	Sveriges geologiska undersökning

1. Introduktion

Det är en ljuvlig vårdag i slutet av april. Små slingrande vägar tar mig genom ett omväxlande landskap. Först åkrar med brun, bearbetad jord. Sedan bokskogar och skir grönska. På marken lyser vitsipporna, utslagna i full blom. Terrängen går ömsom upp och ömsom ned. Kullar och dalar. Stengärden omsluter betesmarker och ängar, där korna lugnt betar. Några ligger ner, vilande på en bädd av örter och gräs. Ur bilens högtalare strömmar Edvard Perssons glada toner. Samtidigt syns det att regnet som borde fallit över träd, buskar och nysådda fält uteblivit. Marken är torr och jorden dammig. Under resan genom landskapet är det även något annat som fångar min uppmärksamhet. Lysande gula skyltar och plakat, alla med samma budskap: ”Inga gruvor här tack”. Denna kandidatuppsats inom programmet Agronom – landsbygdsutveckling handlar om skyltarna och människorna som lever längs vägarna där de satts upp.

Slättbygden i sydöstligaste Skåne kallas för Österlen. Området innefattar Tomelilla kommun, Simrishamn kommun och delar av Ystad kommun, utan någon tydlig avgränsning (Nationalencyklopedin, u.å.). Under försommaren år 2018 ansökte det engelska bolaget, då vid namn ScandiVanadium Ltd och numera Province Resources Ltd, om 11 undersökningstillstånd på Österlen för prospektering av vanadin. Prospektering innebär att man genomför geologiska och geofysiska undersökningar med avsikt att hitta utvinningsbara metaller och mineraler (Bergsstaten, 2021). Det metalliska grundämnet vanadin (V) används för att göra hållfast stål, men även i produktion av batterier som sedan används i elbilar, eller för att lagra energi från vind- och solkraft (SGU, u.å.). Dess primära användningsområde är dock inom stålproduktion (U.S. Geological survey, 2020). Det inmutade området är på 22 000 hektar totalt, och samtliga undersökningstillstånd är beviljade av Bergsstaten (Province Resources Limited, u.å.) vilket är ett beslutsorgan under myndigheten Sveriges geologiska undersökning¹ (Bergsstaten, 2022) som arbetar med frågor om undersökning och bearbetning av mineralfyndigheter i Sverige. Undersökningstillstånden kan enligt lag förlängas upp till 15 år (Sveriges riksdag, u.å.).

---

¹ SGU:s uppgift är att för samhällets behov tillhandahålla geologisk information. <https://www.sgu.se/om-sgu/> [2022-06-05]

Bolaget argumenterar för att utvinning av vanadin på Österlen behövs för att rädda klimatet, vilket för tankarna till Agenda 2030. Det är Förenta Nationernas (FN) handlingsplan med syfte att bland annat stoppa klimatförändringarna. Ett av de 17 globala målen är 7: hållbar energi för alla. Delmål 7.2 beskrivs vara att ”Till 2030 väsentligen öka andelen förnybar energi i den globala energimixen.” (s.24), och delmål 7.3 att ”Till 2030 fördubbla den globala förbättringstaken vad gäller energieffektivitet.” (s.24) (FN, u.å.). Om ökad elproduktion via batterier ses som ett sätt att uppnå detta, och utvinning av mineraler via gruvverksamhet ses som nödvändigt för produktion av batterier, är det viktigt att undersöka hur prospektering och utvinning påverkar platsen det sker på.

Dels för att prospekteringen kan påverka invånarnas relation till staten, deras syn på demokrati, samt tilltro till Sveriges rättssäkerhet om de upplever att deras rättigheter och skyldigheter i processen är otydliga, eller att de inte har möjlighet till påverkan. Men även för att det kan finnas andra naturresurser än mineraler eller metaller på dessa platser som vårdas och brukas av dess invånare. Om resurserna och dess förvaltare påverkas av prospekteringen kan det leda till konsekvenser inte bara lokalt, utan även nationellt och internationellt. På Österlen är marken och de livsmedel den ger en sådan resurs. Områdets näringsliv baseras till stor del på jordbruk, vilket bland annat resulterar i 2/3 av Sveriges totala äppelskörd (Nationalencyklopedin, u.å.). Detta är högaktuellt i dagsläget, då Covid-pandemin och Rysslands invasion av Ukraina har lett till en ökad medvetenhet inom livsmedelsområdet i Sverige (Regeringskansliet, 2022). Den globala livsmedelsförsörjningen har påverkats av invasionen och lett till ökade priser på livsmedel och insatsvaror, och torka på flera platser i världen förvärrar situationen (Regeringskansliet, 2022). Eftersom klimatförändringarna väntas leda till försämrade förutsättningar för odling på många platser i världen (Naturvårdsverket, u.å.), blir det än mer relevant att undersöka prospekteringen i området kopplat till mänskligt brukande av naturen. Uppsatsens frågeställning blir således:

Hur förstår Österlenbor vanadinprospekteringen i området kopplat till mänskligt brukande av naturen?

Österlenbornas förståelse av prospekteringen påverkas av hur de ser på platsen Österlen och dess identitet, deras relation till naturen, deras upplevelser av prospekteringsprocessen, samt föreställningar om hållbarhet som cirkulerar i samhället. Därmed kommer uppsatsens frågeställning att besvaras med hjälp av följande delfrågor:

- Hur konstruerar människor platsen Österlen och dess identitet?

- Hur formas deras syn på Österlen av erfarenheter kopplade till prospekteringen och relationer till naturen?
- Hur påverkas människors syn på prospekteringen av deras föreställningar om hållbarhet?

Dessa frågor kommer att besvaras via en hermeneutisk ansats, genom att empiriskt material grundat i semistrukturerade intervjuer analyseras med hjälp av begreppen *plats, natursyn, diskurser, territorium, egendom* och *rättvisa*. Uppsatsen är empiriskt undersökande, och ett inlägg i debatten om prospekteringen. Den belyser hur Österlenbornas ställningstagande i fråga om prospekteringen motiveras, utan att för den sakens skull ta ställning för eller emot gruvdrift. Vidare visar undersökningen hur klimatförändringarnas processer, den globala gruvindustrin, internationella politiska överenskommelser och den nationella gruvpolitiken påverkar vardagen för människorna på Österlen.

2. Bakgrund

För att förstå Österlenbornas upplevelse av vanadinprospekteringen är det viktigt att ha kunskap om vilken juridik och vilka processer som omfattar den. Vidare är det relevant att veta vilka geologiska förutsättningar som gör att man prospekterar i området och vad mineralet kan användas till. Här följer därför en redogörelse för hur prospekteringen på Österlen påverkas av Sveriges minerallagstiftning, hur processen i området hittills sett ut samt egenskaper och användningsområden för bergarten alunskiffer och grundämnet vanadin.

2.1 Minerallagen

Koncessionsmineral är mineral som anses vara särskilt viktiga för samhället och vilka regleras av minerallagen (SGU, 2022). Province Resources har på Österlen fått undersökningstillstånd för koncessionsmineralet Vanadin. Vad ett undersökningstillstånd är förklaras av Bergsstaten på följande vis:

Ett undersökningstillstånd enligt minerallagen ger ensamrätt (även i förhållande till markägaren) att kartlägga geologin inom det aktuella området med syfte att ta reda på om det finns en fyndighet, hur den i så fall är beskaffad, dess storlek och eventuella brytvärdhet. (Bergsstaten, 2022)

Bearbetningskoncession innebär att bergmästaren utfärdar tillstånd för ett bolag att få bryta en fyndighet. (SGU, 2022). Enligt minerallagen är det bergmästaren, chef på Bergsstaten, som beviljar undersökningstillstånd och bearbetningskoncession, förutom i särskilda fall då även länsstyrelsen ska konsulteras. (Bergsstaten, 2022). Bergmästaren får avgöra om undersökningstillstånd ska ges, utan att någon annan än sökanden får tillfälle att yttra sig. Sökanden ska betala en ansökningsavgift i enlighet med regeringens föreskrifter, och under den tid då undersökningstillståndet gäller ska en avgift betalas till staten. Den som har tillstånd måste upprätta en arbetsplan på svenska, vilken sedan sätter strukturen för undersökningsarbetet. Den som äger en fastighet där arbetet ska bedrivas, eller innehar särskild rätt inom området måste delges arbetsplanen. Om inga invändningar kommer från dessa, eller

efter att de kommit överens med tillståndshavaren, blir arbetsplanen gällande. Den ska även skickas till bergmästaren, länsstyrelsen och berörda kommuner. Om fastighetsägare eller innehavare av särskild rätt har invändningar mot arbetsplanen kan tillståndshavaren begära att få den prövad hos bergmästaren.

Enligt minerallagen gäller ett undersökningstillstånd i tre år från dagen beslutet fattas. Det kan sedan förlängas med tre år och därefter fyra år om ”särskilda skäl” finns. Vid ”synnerliga skäl” kan det slutligen förlängas ytterligare 5 år. När giltighetstid upphört kan det ansökas om undersökning eller koncession för samma område tidigast ett år efteråt. Vid särskilda krav kan bergmästaren dock besluta om undantag (Riksdagen, 2018).

Vidare är den som bedriver koncession skyldig att betala mineralersättning:

Vid bearbetning skall koncessionshavaren för varje kalenderår betala en mineralersättning. Ersättningen skall motsvara två promille av det beräknade värdet av de mineral som omfattas av koncessionen och som har brutits och uppfordrats inom koncessionsområdet under året. Beräkningen skall ske på grundval av mängden uppfordrad malm, malmens halt av koncessionsmineral och genomsnittspriset för mineralet under året eller ett motsvarande värde.

Av ersättningen skall tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägare inom koncessionsområdet och en fjärdedel staten. Om det finns flera fastigheter inom koncessionsområdet, skall ersättningen till fastighetsägare bestämmas efter varje fastighets del i området. Ersättningen skall fastställas efter förhållandena den 31 december det år ersättningen avser. (Mineralersättning 7§)

Minerallagen reglerar prospekteringen på Österlen och gör att undersökningstillstånd kan ges till ett bolag utan tillstånd från markägaren, och att dessa sedan kan vara giltiga upp till 15 år. Det är även den som reglerar koncessionshavarens ersättning till markägaren vid utvinning av mineral eller metall.

2.1.1 Vägen från idé till provbrytning

För att skapa förståelse av var i prospekteringsprocessen Province Resources befinner sig på Österlen, följer här en redogörelse för hur gruvbolag går till väga från idé till provbrytning. Först väljer de ut områden där det kan finnas brytvärda mineral och metaller, utifrån utförda undersökningar, studier och kartmaterial. I nästa steg krävs tillstånd enligt minerallagen, vilken beskrevs i avsnittet ovan, för tillåtelse att undersöka ute i fält. Bergmästaren på Bergsstaten utfärdar undersökningstillstånd och behöver en arbetsplan för att göra detta. Bolaget ska även skicka arbetsplanen till berörda mark- och sakägare för att de ska ges möjlighet

att påverka dess utformning. Vidare kan arbetsplanen prövas enligt lagar som miljöbalken.

Därefter inleder bolaget prospekteringsfasen, var bland annat jord- och bergprover undersöks och bergets geofysiska egenskaper mäts med syfte att analysera eventuella fyndigheter. En kartläggning av markområdet sker också. Nästa steg är att provborra för att undersöka hur utbredningen och sammansättningen av mineralfyndigheten ser ut. Samtidigt arbetar bolaget med att värva investerare.

Det sista steget vid prospektering är att provta mineraliseringen för att undersöka dess anrikningstekniska egenskaper. Detta kräver en prövning enligt miljöbalken, vilket utförs av länsstyrelsens miljöprövningsdelegation. De kan sedan utfärda ett provbrytningstillstånd (Bergsstaten, 2022). Inga provborringar har ännu genomförts på Österlen (vetoNu, u.å.), men bolaget har värvat investerare (Ekblom Ystén, 2019).

2.2 Processen på Österlen

Den 6e mars år 2018 registrerades bolaget Scandivanadium LTD (numera Province Resources Limited), via det brittiska Companies house². Enligt registreringen låg huvudkontoret i London. Fondkommissionären Alexander Casey Walker och fondförvaltaren David James Minchin var vid registreringen skrivna som företagsledare (Companies house, 2018). Den 29e mars år 2018 ansökte ScandiVanadium om undersökningstillstånd för Virrestad nr 1 beläget i Simrishamn kommun (ScandiVanadium Ltd, 2018), Killeröd nr 1 beläget i Tomelilla och Simrishamns kommun (Bergsstaten, 2018) samt Fågeltofta nr 1 i Tomelilla kommun (Bergsstaten, 2018). I ansökan angav de att undersökningen kunde leda till fynd av koncessionsmineral då det i alunskiffern tidigare hittats vanadin och uran (Bergsstaten, 2018). Den 16e maj 2018 beslutades det i Riksdagen om ett förbud mot utvinning av uran, vilket började gälla den 1a augusti 2018 (Sveriges riksdag, 2018). Den 29e maj 2018 skickade ScandiVanadium en begäran om komplettering av ansökan om undersökningstillstånd till Bergsstaten. I den förmedlade de att de inte prospekterar för uran utan uteslutande för vanadin (ScandiVanadium Ltd, 2018).

---

² Companies House i Storbritannien bildar och upplöser aktiebolag samt registrerar företagsinformation, under departementet för näringsliv, energi och industristrategi.
<https://www.gov.uk/government/organisations/companies-house> [2022-06-06]

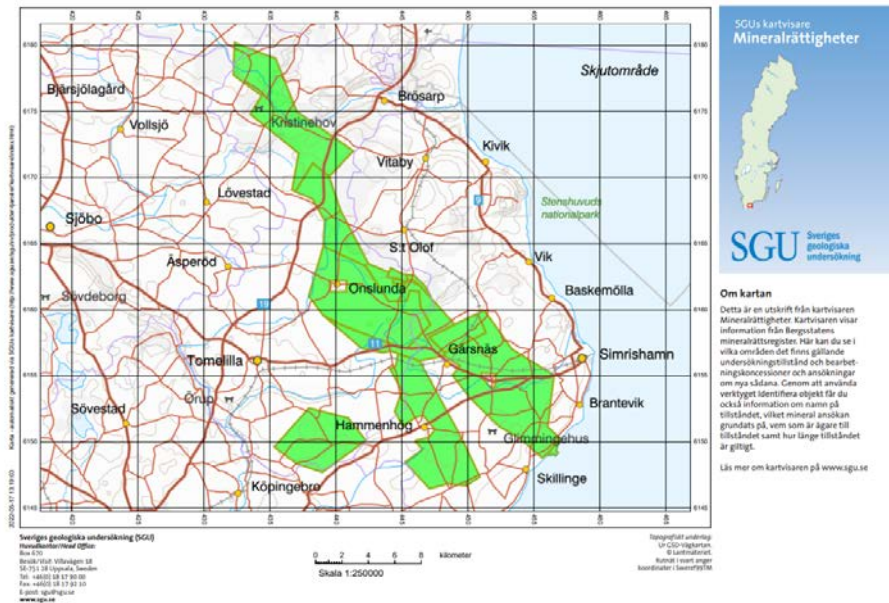
Den 1:a juni 2018 ansökte ScandiVanadium även om undersökningstillstånd för Andrarum nr 1 beläget i Hörby, Tomelilla och Sjöbo kommun (ScandiVanadium Ltd, 2018). Vidare ansökte de om undersökningstillstånd för Fågeltofta nr 2 (ScandiVanadium Ltd, 2018) och Flagabro nr 1 i Tomelilla kommun (ScandiVanadium Ltd, 2018), Järrestad nr 1 i Simrishamns kommun (ScandiVanadium Ltd, 2018), Tosterup nr 1 i Ystad och Tomelilla kommun (ScandiVanadium Ltd, 2018), Hammenhög nr 1 beläget i Tomelilla, Simrishamn och Ystad kommun (ScandiVanadium Ltd, 2018) samt Gisslövshammar nr 1 i Simrishamns kommun (ScandiVanadium Ltd, 2018).

Enligt dokumenten låg ansökningsavgifterna på 500 kr per påbörjat område om 2000 hektar, och undersökningsavgifterna på 20 kr per påbörjad hektar. För detta har bolaget totalt betalat 8000 kr i ansökningsavgifter och 14460 kr i undersökningsavgifter. Omfattningen av dessa avgifter i förhållande till vad bolaget får för dem är något en av informanterna diskuterar med koppling till hans syn på prospekteringen, vilket återges i uppsatsens analys.

Bergsstaten begärde sedan komplettering för samtliga ansökningar med information om hur undersökningsarbetet skulle bedrivas samt hur möjligheterna såg ut för sökanden att fullfölja planen (Bergsstaten, 2018). Bolaget inkom med den kompletterande informationen (Scandivanadium, 2018), och den 23:e juli 2018 beviljades undersökningstillstånd för Virrestad (Bergsstaten 2018) och Killeröd (Bergsstaten, 2018). I oktober beviljades resten av undersökningstillstånden (vetoNu, u.å.). Länsstyrelsen i Skåne, flertalet kommuner samt över 300 markägare överklagade besluten. Dessa avslogs av förvaltningsrätten i Luleå, där Bergsstaten är lokaliserad (SR, 2019). Nedan syns en karta över området med beviljade undersökningstillstånd, vilket sträcker sig från Trulshärad i norr, till Gisslövshammar och Tullstop i söder. Det innefattar även ett område kring Bollerup och Tosterup.³

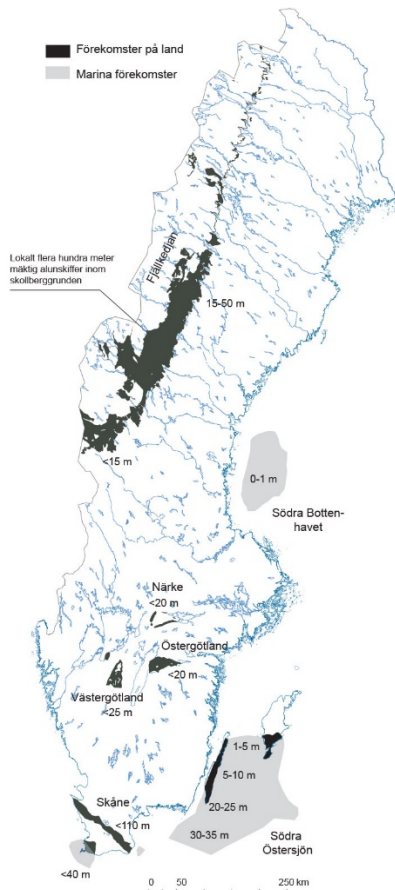
³ I Tomelilla kommuns karttjänster finns en mer detaljerad karta över området, under "SGU Undersökningstillstånd".
<https://karta.tomelilla.se/tomelillawebb/#0&1:0&2&187610.22265167;6152732.1245095&-1&3110&>

Figur 1. Karta över mineralrättigheter på Österlen, från SGU:s kartvisare. Tillgänglig att använda utan upphovsrättstillstånd. Uppdaterad 2022-05-02

2.3 Alunskiffer

Då vanadinet på Österlen återfinns i alunskiffer, följer här en kort rörelse för bergartens egenskaper. Av de mineraler och metaller som finns på EU:s lista över kritiska material, går många att finna i alunskiffer. Bergartens innehåll av organiskt material, sulfidmineral och uran innebär att den för att inte utgöra en potentiell miljörisk behöver särskild hantering (SGU, 2020). Vid Christinehof på Österlen finns ett nedlagt alunbruk, där man bland annat producerade rödfärg av alun. Det hade sin storhetstid på 1700-talet och var då nordens största industri (Österlen.se, n.d.). Kartan nedan visar på förekomst av Alunskiffer i Sverige, och det stråk som går tvärs över Skåne. Det är i den sydöstra delen av detta som undersökningstillstånden för vanadin ligger.

Figur 2. Karta över förekomst av alunskiffer i Sverige. Från SGU. Tillgänglig att använda utan upphovsrättstillstånd.

2.4 Vanadin

Vid stålproduktion används Vanadin för att förhöja hållfasthet. Andra användningsområden är legeringar för att skapa superledande material, eller som katalysatorer inom kemiindustrin. Vid energilagring i elnät i stor skala, exempelvis sol- eller vindkraft, kan vanadin användas i flödesbatterier (SGU, u.å.).

Det huvudsakliga användningsområdet är dock inom stålproduktion. År 2019 gick 94% av den totala vanadinkonsumtionen i USA till detta (U.S. Geological survey, 2020), och landet var då världens fjärde största stålproducent (World steel association, 2021). Efterfrågan på vanadin tillgodoses inom EU helt och hållet via import. Kina står för 55 procent av produktionen, Sydafrika för 22 procent och Ryssland för 19 procent. Återvinning står enligt bedömning för 2 procent av behovet. (SGU, u.å.)

3. Metod

I följande avsnitt redogörs för de metoder som ligger till grund för undersökningen, vilken baseras på intervjuer och litteraturstudier. Då syftet med uppsatsen har varit att undersöka Österlenbornas förståelse av vanadinprospekteringen i området, har jag utgått från hermeneutiks, en forskningsmetod. Det kan beskrivas som studiet av förståelse och hur förståelse uppnås. Det handlar alltså om hur man med syfte att "förstå" en handling eller text tolkar den. Tillvägagångssättet för denna metod kan vara att formulera en tolkning av ett fenomen. Nästa steg är att prova och undersöka sin tolkning eller förståelse gentemot empiriska studier av fenomenet. Slutligen formuleras en ny fördjupad tolkning av fenomenet (Alvesson & Sköldbberg, 2009). Det viktiga är att en fråga ställs, och att tolkningshypotesen ger svar på forskningsfrågan (Teorell & Svensson, 2016).

Med denna hermeneutiska ansats, där jag undersöker vilka upplevelser och känslor Österlens invånare har kopplat till prospekteringen och platsen de bor på, valde jag att göra en intervjubaserad fallstudie. Fältarbetet utfördes genom ett besök på Österlen där två informanter intervjuades. Jag åkte även runt och studerade området för att bilda mig en uppfattning av hur natur och bebyggelse såg ut. Resterande fyra intervjuer hölls via video- och telefonsamtal. Intervjuerna har varit semistrukturerade, vilket innebär att jag har utgått från förutbestämda frågor, men inte strikt hållit mig till dess ordning under samtalet. Intervjufrågorna rörde informanternas bakgrund, deras uppfattning av platsen Österlen, deras syn på naturen, samt deras erfarenheter och tankar kopplade till prospekteringen. Intervjuguiden med frågorna finns bifogade som en bilaga. Under samtalen kunde jag även ställa spontana följdfrågor, med syfte att förtydliga eller att skapa en större förståelse av informanternas svar (Brinkmann & Kvale, 2018). Intervjuerna varade mellan 30 minuter till 1,5 timmar, och samtliga spelades in. Efter transkribering har materialet från fältarbetet sedan analyserats med hjälp av begreppen plats, natursyn, diskurs, territorium, egendom och rättvisa.

Samtliga informanter lever, verkar eller arbetar med området där undersökningstillstånden ligger, och deras berättelser kan tillsammans skapa en uppfattning av hur människorna som bor på Österlen förstår prospekteringen kopplat till mänskligt brukande av naturen.

Eftersom vanadinprospekteringen har varit omskriven (Svt, 2020) och väckt många känslor, har det varit viktigt att tänka på etiska aspekter av min undersökning. Det innebär att jag har behövt fundera över vad konsekvenserna kan bli för de jag intervjuar, och att intervjun i sig kan ha påverkan på informanten genom att dennes självförståelse påverkas eller att den utsätts för stress. Det har även varit viktigt att transkribera informanternas svar korrekt samt att ge dem möjlighet att komma med synpunkter på hur deras material tolkas eller används. Vidare innebär intervjusituationen att jag sitter i en maktposition, eftersom jag kontrollerar formerna för intervjun och dessutom vad jag kommer att göra med materialet den resulterar i (Brinkmann & Kvale, 2018). För att säkerställa att informanternas medverkan inte används mot dem på något vis, har jag valt att anonymisera samtliga. De namn som förekommer i uppsatsen är därmed figurerade.

4. Teoretisk grund

I kommande delar redogörs för de begrepp som ligger till grund för uppsatsens analys. För att undersöka hur informanterna konstruerar platsen Österlen och dess identitet kommer begreppet *plats* att användas. Vidare kommer begreppen *naturesyn*, *territorium* och *egendom* ge en förståelse för hur informanternas syn på Österlen formas av deras erfarenheter kopplade till prospekteringen och relationer till naturen. Begreppen *diskurs* och *rättvisa* kommer användas för att skapa en bild av hur föreställningar om hållbarhet påverkar informanternas syn på prospekteringen. Samtliga begrepp kommer slutligen att vävas samman för att skapa en bild av informanternas förståelse av prospekteringen kopplat till mänskligt brukande av naturen, enligt uppsatsens frågeställning.

4.1 Plats

Plats kan enligt Cresswell (2008) beskrivas som en geografisk position som människor upplever att de tillhör, och som de gjort meningsfull för sig. Plats kan således ses som personliga kopplingar och ägandeskap till en byggnad eller geografisk position. Vidare menar han att begreppet plats är ett sätt att se och förstå världen på. Platser kan vara svåra att definiera, och kan ses som allt från en liten del av ett rum, till en by. För att förstå en plats behöver vi se till de vägar som leder ut eller in från dem, samt dess kopplingar som kan vara kulturella, sociala, miljömässiga och eller naturmässiga. Vidare talar Cresswell om identitetsskapande på en plats, vilket kan ske genom en konstruktion av minnen som sammanbinder människor till dåtiden och skapar ett kollektivt minne. Identitetsskapandet kan även ske via exempelvis musik, litteratur, film eller att en viss gröda odlas. Cresswell menar också att det med platsidentitet följer en definition av vad som finns utanför platsen, och därmed inte hör till (Cresswell, 2008). I linje med Antonsich (2010) utgör även platser ett slags territorium, omgärdat av en gräns som skiljer utsidan från insidan och där båda sidor såväl som gränsen fylls med särskilda meningar av de människor som upprätthåller gränsdragningen.

Platsbegreppet kommer i analysen att användas för att förstå hur Österlens identitet framställs av människor som lever där, vad som framhävs och anses höra till, och

vad som anses vara inkräktande element. Men även hur identiteten framställs av en representant från gruvbolaget.

4.2 Natursyn

Vidare kommer Hillevi Helmfrids resonemang om natursyn (2007) och John S. Dryzeks diskussion om diskurser i förhållande till miljö (2005) att användas i analysen. Helmfrid beskriver tre aspekter som enligt henne skapar motsättningar i arbetet med hållbar utveckling. Det är dels att olika kunskap leder till oenighet, dels att man har intresse motsättningar och dels att man är oeniga på grund av olika existentiella grundantaganden. Dessa existentiella grundantaganden påverkar hur vi söker men också tolkar kunskap, vilket kan liknas vid en inre kartbild utifrån vilken vi orienterar oss i tillvaron. Enligt Helmfrid är natursyn våra existentiella antaganden beträffande naturen. De kan undersökas genom att besvara frågor som: Vad är naturen? Hur är naturen? Vem är människan i relation till naturen? Svaren på dessa frågor får ses som antaganden, vilka i diskussioner om samhällsfrågor, teknik och ekonomi ligger under ytan och leder till svårigheter att mötas i samtalen. Då våra existentiella grundantaganden ser olika ut skiljer sig även våra kartbilder och vår orientering i tillvaron. Helmfrid beskriver det på följande vis:

Svårigheten med arbetet för hållbar utveckling kan beskrivas som att människor med olika kartbilder försöker ta ut en gemensam kurs. Vi strider om vems kompass som visar fel eller om vem som är bäst på att orientera. Istället borde vi kanske tala med varandra om vilka kartor vi använder! (s.8) (Helmfrid, 2007)

Dryzek (2005) utgår istället från Foucaults syn på hur man via diskurser kan skapa berättelser, genom språket. Med hjälp av dessa berättelser kan vad som ses som 'sunt förnuft' och 'legitim kunskap' definieras, samtidigt som relationer och betydelser konstrueras. Vidare menar Dryzek att diskurser är sammanbundna med politisk makt, vilket kan manifesteras genom att en viss diskurs accepteras av andra, eller genom att vissa intressen förs fram genom diskurser medan andra undertrycks. Dryzeks diskussion om diskurser kopplade till miljön handlar snarare om olika syn på hur människan ska agera för att den ska räddas, än de existentiella grundantaganden rörande naturen Helmfrid talar om. Hon menar att dessa grundantaganden mynnar ut i tre typer av natursyner:

Det är dels *Den ousinliga källan*. Enligt den här natursynen har människa och natur skilda sfärer. Subjektet människan står över objektet naturen, och mänsklig behovstillfredsställelse är central medan naturen ses som ett medel för att uppnå det. Naturen kräver ingen särskild omsorg och är inte helig.

Vidare beskriver Helmfrid *Den sköra evighetsmaskinen*. Även här är mänsklig behovstillfredsställelse central, samtidigt som naturen ses som objekt och människan subjekt. Men på ett materiellt plan skildras människan som beroende av och förbunden med naturen. Det innebär att nyttotänkandet enligt natursynen måste ge möjligheter till alla människor och förstås på lång sikt. Andra aspekter är att naturen ses som komplex, skör och ändlig.

Slutligen beskrivs *Den gemensamma kroppen*. Här ses tillvaron som en levande enhet, vilken endast till viss del kan förstås med intellektet. Kommunikation med de som lever vid vår sida kan ske genom hjärtat. Vidare antaganden som natursynen vilar på är att subjekt och objekt, liv och död samt ande och materia är inte varandras motsatser. Istället skapar de bilder av samma verklighet (Helmfrid, 2007).

Dryzeks beskrivning av miljödiskurser skiljer sig från Helmfrids natursyner. Han menar dels att alla miljödiskurser utgår från industrialismen (Dryzek, 2005), till skillnad från Helmfrid som beskriver hur natursynen *Den gemensamma kroppen* bland annat återfinns hos naturfolk (Helmfrid, 2007). Vidare menar han att diskursernas utgångspunkt från industrialismen kan vara reformistisk eller radikal. En annan dimension är att de kan vara prosaiska eller imaginära. Inom prosaiska diskurser tas det politiskt-ekonomiska systemet för givet och ett nytt sorts samhälle eftersträvas inte, även om man kräver handling. Denna handling kan vara reformistisk eller radikal. Imaginära diskurser formar istället föreställningar om ett nytt sorts system och ett nytt samhälle. Här ses miljön som en del av samhället med dess ekonomiska system, kultur och moral. Graden av förändring som eftersträvas kan även här vara reformistisk eller radikal. Dryzek menar att dessa aspekter tillsammans skapar fyra fält av miljödiskurser:

Den första som beskrivs är *Environmental Problem Solving* (s.15), vilken utgår från att det nuvarande politisk-ekonomiska systemet bör bevaras men anpassas för att hantera miljöproblem. Detta ska främst ske genom politik, via exempelvis skatter. Inom diskursen kan det finnas oenighet om vilken anpassning som är rätt.

Den andra diskursen kallar Dryzek för *Survivalism* (s.15). Den här diskursen grundas i tanken att fortsatt tillväxt i befolkningsmängd och ekonomi kommer att begränsas av ekosystems kapacitet och ändliga naturresurser. Här vill man se en omställning från evig ekonomisk tillväxt, samt en omfördelning av makt inom området industriell politisk ekonomi. Lösningarna utgår dock fortfarande från industrialismen.

Vidare förklaras diskursen *Sustainability* (s.16). Här försöker konflikter mellan miljömässiga och ekonomiska värden att lösas, samtidigt som begreppen tillväxt

och utveckling omdefinieras. Diskussion om detta sker via begreppet hållbarhet, men man är inte överens om den exakta innebörden av det.

Slutligen beskriver Dryzek diskursen *Green radicalism* (s.16). Dess anhängare förkastar hur begreppet miljö konceptualiseras med syfte att förordna förändring i politik, ekonomi och människors medvetande. De dömer även ut industrisamhällets grundläggande struktur (Dryzek, 2005).

Helmfrid menar att natursynerna hon beskriver samexisterar inom oss, som olika delar av personligheten. Beroende på vilka situationer vi hamnar i, aktiveras olika natursyn. Vid avverkning av skog dominerar en typ, och när samma person är på promenad i skogen aktiveras en annan. Vidare beskriver Helmfrid hur de olika natursynerna delar många likheter. Ett exempel på detta kan vara synen på hållbar utveckling (Helmfrid, 2007). Dryzek skapar snarare bilden av att en person förstår världen utifrån en specifik diskurs. Han menar att diskurserna ser på miljöproblem så olika, att lite utbyte sker mellan dem. De kan dock komplettera varandra, och olika diskurser kan därmed vara applicerbara på olika typ av problem (Dryzek, 2005). Här beskriver Helmfrid en mer komplex relation mellan människa och natursyn, än vad Dryzek gör mellan människa och diskurser. Begreppen natursyn och diskurser kommer i analysen att användas för att undersöka de antaganden gällande natur och hållbarhet, som ligger till grund för diskussion om prospekteringen.

4.3 Ägande, territorium och rättvisa

Stiernström & Arora-Jonsson (2022) menar att föreställningen av en gruva och de förändringar den skulle medföra, kan leda till att relationer till marken på en plats ifrågasätts. Detta kan i sin tur leda till ökade möjligheter till omfattande förändringar i området. Vidare bygger de på tidigare resonemang där begreppet territorium ses som relationer mellan plats och makt (se Storey 2012)⁴ Att betrakta mark som en ekonomisk resurs, och att kontrollera markanvändning strategiskt och politiskt, kan med andra ord ses som sätt att territorialisera land, dvs upprätta och stabilisera ett territorium (ibid.). Om staten kontrollerar och påverkar människor och resurser inom ett område, kan detta förstås som en territoriell praktik. Att ge koncession till ett gruvbolag beskrivs som exempel på vardagliga handlingar, genom vilka statliga myndigheter utför territorialisering. På grund av dess lagliga auktoritet, är begreppet egendom viktigt kopplat till territorium. Eftersom äganderätter vanligen verkställs genom handlingar kopplade till sedvanerätt eller

---

⁴ Storey D (2012) Territories: the claiming of space. London: Routledge.

staten, kan de ses som verkställbara rättigheter till territorium (Stiernström & Arora-Jonsson, 2022).

Sikor & Lund (2009) bygger vidare på MachPhersons beskrivning⁵ av egendom som en relation mellan sociala aktörer, kopplat till saker med ett värde. De menar att ägande och tillgång till naturresurser är sammanlänkat med utövande av auktoritet och makt. Konflikter kring naturresurser skapas enligt dem genom att människor vill säkra sin rätt till resurserna, och få den rätten legitimerad av en politisk institution. Då institutionen erkänner legitimiteten, erkänner den även sig själva som berättigade till det avgörandet. Egendom blir egendom om institutioner som legitimerats socialt erkänner dem (Sikor & Lund, 2009).

Dryzek och Pickering skriver att man genom tillgång till resurser och mat via handel med andra geografiskt avlägsna samhällen, kan blir mindre motiverad att ta hand om lokala resurser och ekosystem. Vidare menar de att förlust av biodiversitet i ett land exempelvis kan härledas till behov av mat eller biobränslen i ett annat. Dessa komplext sammanlänkade system med människor och natur, leder till svårigheter att adressera ansvaret för rättvisa. Enligt Dryzek och Pickering innebär rättvisa i Antropocen rättvisa mot icke-människor (natur), människor i andra länder, och framtida generationer. I världens komplexa kedjor av produktion och konsumtion behöver det därför avgöras vilket ansvar producenter, exportörer och konsumenter har (Dryzek & Pickering, 2019).

Begreppen territorium, egendom och rättvisa kommer i uppsatsen användas för att undersöka Österlenbornas förståelse av rättigheter, skyldigheter och moraliska aspekter kopplade till prospekteringen.

---

⁵ Macpherson CB (1978) Property: mainstream and critical positions. Oxford: Blackwell.

5. Resultat/Analys

Följande avsnitt analyserar Österlenbornas uppfattning av prospekterings påverkan på Österlen, med utgångspunkt i intervjuerna och tidigare nämnda teoretiska begrepp.

5.1 Platsen Österlen

I det här avsnittet analyseras konstruktionen av Österlens identitet med hjälp av Cresswells platsbegrepp. Först kommer informanternas emotionella koppling till platsen, samt hur den skapats att beskrivas. Exempel på detta gavs av lantbrukaren och markägaren Johanna. Hon berättade om sina djupa rötter på Österlen, som sträcker sig bakåt i släktleden, och gör att hennes emotionella koppling till Österlen är oerhört stark. Även hennes mans släkt har under lång tid bott på Österlen. Deras barn är sjunde generationen på släktgården, där marken används både för odling och bete åt deras kor. Vidare beskriver Johanna hur de ofta är ute på promenader och njuter av naturen.

Även lantbrukaren och markägaren Sven har genom att bruka jorden skapat en emotionell koppling till Österlen:

Ja rakt upp och ner så tror jag inte jag skulle, ja man skulle säkert kunna bo eller leva på en annan plats också. Men det är ju här som jag har lagt ner många timmar. Man får ju en särskild relation till sin bygd när man är lantbrukare, när man plöjer, sår, ser stormar och dessutom, vi har ett vindkraftverk som man följer naturen. Man vet vilket väderstreck det blåser, man lever med och av naturen på ett sätt som är väldigt påtagligt. Så det är liksom A och O på något vis.

Markägaren Thomas uttryckte sin känsla av tillhörighet till området genom att säga att det är något visst att komma hem när man varit borta. Han älskar Österlen. Karl, lantbrukare och markägare, berättade att han lever i naturen. Han odlar jorden, jagar och går mycket promenader med hund. Då jag frågar om hans emotionella koppling till Österlen blir svaret: ”Ja men jag är ju född här, så att det är ju liksom min hemmatrakt.”. Här kan kopplingar göras till Cresswells diskussion om plats (2008). Med utgång i intervjuerna ser jag hur samtliga informanter boende på Österlen hade skapat meningsfullhet och tillhörighet till området via släktband och historiska kopplingar. Men också genom att bruka jorden och använda sig av naturen.

Med avstamp i Cresswells platsteori frågade jag även informanterna om kopplingar mellan Österlen och omvärlden. Deras svar berörde övervägande livsmedelsproduktion och turism. Österlen framställdes som en plats dit människor vill resa, vilken samtidigt producerar mat till omvärlden. Annat som framhövdes under intervjuerna var områdets historia, vilken Karl berättade om:

Och likadant är det ju då för Österlen, att vi har vår historia, vi har vårt landskap som har varit ganska orört på många sätt, det har varit gårdarna runt om, man har liksom aldrig varit utsatt för några större liksom obehagliga krig, eller liksom då ska det väldigt lång tillbaka i tiden. Inga jordbävningar, inga större ingrepp i naturen. Ja det finns undantag, alunskifferbruken uppe i Christinehof där uppe. Men man har liksom kunnat se det här som ett litet nästan, inte naturreservat men liksom såhär lite orört. En fristad för tänkande.

Detta används enligt Karl sedan i uppbyggnaden av destinationen Österlen, och av produkter och varumärken kopplade till platsen. Då Johanna berättade om Österlens historia sa hon att jordbruket dominerat stora delar av Österlen under lång tid. Fisket i kustsamhället har även funnits med, men avtagit mycket nu. Hon talade även om fornminnen och bosättningar, och att det finns tydliga spår i landskapet av var man tidigare plockat sten och haft betesmarker. Stina uttryckte sig på följande vis:

Det speciella med Österlen är ju att dels har du ju det här, den gamla kulturen, alltså med familjer som har varit här i decennier och inte minst då Christinehof som ligger runt hörnet. Och gårdar som har varit i släkten i hur länge som helst.

Enligt Cresswells diskussion om plats är det kollektiva minnet, vilket bygger på föreställningar om Österlens historiska identitet, en viktig del av platsens nutida identitet (2008). I Karl och Johannas berättelser ser jag en platsidentitet uppbyggd på att historia och traditioner bevarats och att naturen brukats. I det sammanhanget blir Karls syn på Österlen intressant, som en, på det stora hela orörd plats. Jordbruk är en del av föreställningen om vad som ingår i Österlens identitet, och platsen ses därmed som orörd trots att den typen av brukande av naturen förekommer. Det tidigare alunskifferbruket beskrivs däremot som ett ingrepp i landskapet, och ses som ett inkräktande element vilket inte anses höra till platsen. I samtal med Johanna berättade hon att det finns fläckar där alunskiffer tidigare brutits, var det fortfarande inte växer något. Eftersom växtodling beskrivits som viktig del av identiteten, kan detta förstärka bilden av alunskifferbruket som ett ingrepp i naturen. Här kan kopplingar göras till Cresswells syn på konstruktionen av en plats. Han menar att en viktig del av detta är det som inte anses höra till platsen. Därmed görs en selektion av en de attribut som finns på en plats, där vissa anses stämma överens med föreställningen av platsen och andra inte.

Då Thomas ombads beskriva människorna på Österlen talade han om att de vill leva i och vårda naturen, samt att de vill ha frihet och kunna klara sig själva.

Jag tror det är bra folk. Folk som vill göra rätt för sig. Det är väl nog också tror jag att man ogillar om samhället lägger sig för mycket i. [...] Och man tycker att har jag liksom mycket, det här med äganderätten att vill jag bygga liksom ett hus eller vill bygga ett förråd någonstans så ska ingen hindra mig från det. Det är nog mycket att man vill känna en frihet, vill känna att bor man såhär, man vill klart känna också att man har natur som mår bra.

När Thomas säger att ”man ogillar om samhället lägger sig i för mycket” skiljer han Österlen från samhället. Detta kopplar jag till frihet och självbestämmande, vilket framhävdes som en viktiga delar av området identitet i samtliga intervjuer. Samtidigt nämnde informanterna livsmedelsproduktion och turism som exempel på kopplingar mellan Österlen och omvärlden. Enligt Cresswell (2008) är en plats olika kopplingar till omvärlden viktiga för konstruktionen av dess identitet. I samtal med Thomas och Sven beskrevs Österlens infrastruktur som mindre utvecklad än i övriga Skåne, vilket kan vara en bidragande faktor till att man skiljer Österlen från samhället.

Under intervjuerna bad jag även informanterna att beskriva naturen på Österlen. Sven, lantbrukare och markägare, gjorde det på följande vis:

Den är ju väldigt omväxlande, det är ju ett landskap som är både ett lantbrukslandskap och det är ju brukat av generationer på ett sätt, samtidigt som det inte är långt till skog och det är inte långt till vatten. [...] Det här är ett brukat landskap. Det är ju inget urtidslandskap utan snarare det är ett brukat, av handen format och maskiner också naturligtvis, av mulen och människan format landskap.

Då Johanna beskrev naturen på Österlen talade hon om ett relativt småskaligt jordbruksdominerat landskap, med ganska mycket halvnaturliga och naturliga miljöer. Markägaren Stina nämnde en stor yta där människor inte behöver trängas med varandra. Hon berättade även om en varierad natur med skogar, småskalighet, jordbruk och hav. Detta spann hon vidare på då vi talade om vad som finns utanför Österlen:

Jo men alltså om du tänker på Skåne, så fort jag kommer, jag har alltid sett väg 13 som en sådan där lite delare faktiskt. Alltid tyckt att det var, det är vackrare öster om väg 13 än väster om väg 13. För då börjar det liksom bli lite mer monokultur-aktigt, och du har inte stengårderna som du har här, och det blir ett mycket modernare landskap väster om väg 13 om man nu skulle ta den gränsen. Är ju mer eller mindre det som delar Österlen från resten av Skåne. Sedan kommer ju de där större städerna och, Lund och Malmö och Helsingborg och Landskrona och allt vad det är. Nej det är ett helt annat liv. Här har man på något sätt bevarat det där. Alltså det syns ju det här gamla kulturlandskapet. Det syns ju på de här små vägarna och på husen. Det är lite från en svunnen tid.

Kopplat till Cressewells (2008) diskussion om plats visas även här hur vissa attribut framhävs kopplat till platsens identitet. Det är återigen jordbruk, men även småskalighet, kulturlandskap och naturliga miljöer. Jag gör därmed analysen att verksamhet som förhindrar jordbruk, är storskalig eller förstör de naturliga miljöerna kan ses som inkräktande. Den tesen stärks av Karls svar på frågan om eventuell gruvverksamhets påverkan på Österlen:

Jag tror att allt det där som vi pratade om tidigare, vad Österlen är för någonting, det hade ju påverkats. Alltså destinationen Österlen hade ju inte blivit lika skimmerfärgad som den är idag liksom. Med alla de härliga liksom karaktärsdrag som Österlen har skulle liksom få en lite sån här brun fläck på sig. Just det, det är där de potentiellt läcker ut uran i dagvattnet. Så ta med Ramlösa när ni åker dit för det kan man inte dricka.

Sammanfattningsvis framhäver Österlenborna följande attribut i samtal om platsen: småskaligt jordbruk, turism, frihet och självbestämmande, omväxlande och vacker natur, kulturlandskap och bevarad historia. Ytterligare en aspekt av identiteten verkar vara att Österlen delvis uppfattas som en plats frikopplad från samhället.

Då David Minichin företagsledare för Province Resources i en intervju med tidningen Filter (Ekblom Ystén, 2019) talade om prospekteringen på Österlen, fokuserade han på andra attribut. Bland annat de positiva effekter han ansåg att gruvan skulle ha på Österlens samhälle. Han berättade att han vuxit upp på den walesiska landsbygden där man försörjer sig på jordbruk och turism, liksom på Österlen. Hans uppfattning var att Österlenbor, liksom människor från hans hemort, tycker om platsen de bor på men kan tvingas flytta för att få arbete. Vidare talade han om hur det i Flagabro funnits Europas största vanadingruva genom tiderna. Då prospekteringsprocessen sinkades av Tomelilla kommun, uttalade han sig även om att detta skadade Skånes anseende som en region för investeringar och företagande. De attribut han framhäver i enlighet med Cresswells (2008) diskussion är därmed en plats där gruvdrift historiskt bedrivits, där arbete behövs och dit man kan komma utifrån för att investera och driva företag.

5.2 Relationer till naturen och diskurser om hållbarhet

I diskussionen om prospektering och eventuell gruvverksamhet på Österlen används klimatförändringarna och miljön som argument både för och emot. För att undersöka vad som skiljer argumenten åt, kan natursyn och diskurser bakom dem diskuteras. Då David Minichin intervjuades för tidningen Filter (Ekblom Ystén, 2019) berättade han att han vill göra ett så litet miljöavtryck som möjligt.

Miljöfrågan är vital, säger David. Vi vet inte när den mängd koldioxid vi släpper ut i luften triggat igång en katastrof, men vi vet att när den väl gör det är det för sent att göra något åt det. Våra barn kan inte säga: »Okej, våra föräldrar gjorde ett misstag, nu får vi fixa det.« Det kommer inte att finnas något att fixa, gör vi ingenting nu kommer alla att dö.

Han fortsatte med att säga att hans intresse ligger i 'hållbarhet' och att han länge drömt om att starta en egen gruva och att ta fram material som kan göra skillnad för framtiden. Gruvan ska drivas av 'gröna värderingar', och marken återställas efteråt. Han och Alex, bolagets andra företagsledare, strävar efter att starta världens grönaste gruva. Och om de inte uppnår det blir det inget säger han. Genom att nämna begrepp som hållbarhet och gröna värderingar knyter David an till diskursen Sustainability, vilken Dryzek (2005) beskriver. Vad begreppet hållbarhet innebär finns det ingen konsensus om inom diskursen, vilket gör att det kan definieras på många olika sätt. Men genom att använda det signalerar David att han tänker på miljön och klimatet.

Vidare beskrivs i artikeln ett tillfälle då David föreläser för Rotary Kivik. Här talar han tillsammans med en kvinna utnämnd till bolagets skånska ambassadör, om varför gruvverksamheten behövs. De menar att det till följd av klimatförändringarna behövs ny teknik och nya tillvägagångssätt för att rädda värden, och att vanadin till flödesbatterier kan vara ett steg på vägen. (Ekblom Ystén, 2019) Genom att säga detta framställer de hur Österlen kan bli del av en global process i arbetet mot klimatförändringarna, och knyter an till den hegemoniska diskursen att grön teknologi och tillväxt behövs för att bemöta klimatkrisen. Min analys är motstånd mot prospekteringen kopplat till den diskursen kan ses som ett uttryck för "not in my backyard", att man är för gruvdrift bara det inte drivs i ens närområde. Med ansats i Dryzeks resonemang om diskurser (2005) menar jag att detta är tankar som ofta är tongivande i samtal om gruvverksamhet och hållbar utveckling. I den diskursen, vilken enligt Dryzek kan kategoriseras som "Environmental problem solving", får de med intresse för gruvnäring och dess biverksamheter sina intressen framförda, medan resonemang som talar emot detta undertrycks. Det kan exempelvis handla om biodiversitet, urfolksrättigheter, känslolstyrda argument, eller att tillväxt och ny teknik inte är lösningen på klimatkrisen.

Bakom de diskurser bolaget knyter an till i diskussionen om gruvan, ligger existentiella antaganden rörande naturen. Exempel på dessa kan urskiljas då David i reportaget talar om att gruvan skulle ha positiva effekter sett till ekonomi:

Men i slutändan handlar det också om ekonomi, för det ligger mycket pengar i grön omställning och det här området har möjlighet att gå i bräsch för det arbetet. Den gröna omställningen kommer att bli en gigantisk industri och jag tror att Sverige skulle kunna bli ledande på området. (s.15) (Ekblom Ystén, 2019)

Kopplat till Helmfrids (2007) syn på begreppet natursyn, ställer dessa resonemang mänsklig behovstillfredsställelse i centrum i enlighet med natursynerna ”Den ousinliga källan” eller ”Den sköra evighetsmaskinen”. Följande citat skulle kunna härledas till den förstnämnda natursynen:

Det råder panik här. Folk måste försöka lugna ner sig. Det handlar om ett litet borrhål, helt ofarligt. När vi vet mer om vad som finns i marken kan vi börja diskutera. We need to do the science! Det handlar ändå om miljön och vår framtid. (s.25) (Ekblom Ystén, 2019)

David menar att en eventuell gruvas dagbrott inte ska vara större än 500 gånger 500 meter stora. Fyndigheterna ligger max 40 till 50 meter ned, och med hjälp av teknik kan marken återställas efteråt och odlingsmarken göras ännu bättre än vad den är i dagsläget (Ekblom Ystén, 2019). Även här ser jag likheter med natursynen ”Den ousinliga källan”, då naturen beskrivs som robust, tålig och utan behov av någon särskild omsorg.

På andra sidan av debatten om gruvverksamhet på Österlen står Stina. Hon använder sig liksom gruvbolaget av miljö och hållbarhet som argument för sina ståndpunkter, men menar att gruvverksamhet skulle vara ett hot mot dessa aspekter. Under intervjun talade hon om att det är viktigt att kunna visa upp alternativ till gruvdriften genom exempelvis återvinning eller att minska behovet av råvara. Vidare menar hon att det är viktigt att prata om att det inte finns någon evig tillväxt, och att det finns gränser vi inte kan överskrida. Hon sa även att klimatet är i gungning, att naturen är i farozonen överallt och att människan skövlar utan hänsyn till konsekvenser. På sikt är hon orolig för hur det ska gå, och menar att naturen behöver försvaras. Även denna diskussion kopplar jag till Dryzeks (2005) resonemang om diskurser, och menar att Stinas resonemang ofta framförs av miljörörelser och motståndsrörelser, men mer sällan utav politiker och styrande. Att Stina talar om att det inte finns något evig tillväxt, och att det finns gränser vi inte kan överskrida, tyder på diskursen ”Survivalism”. Vidare sa hon att människan en del av naturen, men missbrukar sin maktposition gentemot den. På frågan om vad naturen är för något svarade hon:

Naturen är, alltså dels är det sådant som utgör möjligheten till allt liv. Men samtidigt är det ju också det som sätter gränsen för vår utveckling. Det där uttrycket ”there are no jobs on a dead planet”, jag tycker det är väldigt smart för det är ju exakt så det är. Så det, sedan finns det ju teologiska diskussioner om det är människan och naturen och vem är viktigast, men jag är helt övertygad om att där får ju naturen stå överst. Som både ger och begränsar oss. Så är det.

I det här resonemanget anses människan på ett materiellt plan vara beroende av naturen, samtidigt som mänsklig behovstillfredsställelse inte sätts i centrum.

Därmed innehåller det spår av både natursynen ”Den sköra evighetsmaskinen” och ”Den gemensamma kroppen” (Helmfrid, 2007).

Vid en jämförelse av en person som förespråkar gruvdrift på Österlen och en person som är emot det, kan skillnader i deras existentiella grundantaganden beträffande naturen upptäckas. Trots att båda argumenterar för att rädda klimatet. Dessa ligger även till grund för de diskurser som är tongivande i respektive argumentation och i samhället i stort. Under mitt fältarbete upplevde jag att det största argumentet mot gruvdrift var den befintliga livsmedelsproduktionen på platsen. Därför kommer även natursynen hos tre informanter vilka alla driver lantbruk att undersökas.

Då Sven fick fråga vad naturen är för något, svarade han naturresurser, produktionsmöjligheter och rekreationsmöjligheter. Han menade att den är allt som omger oss: skog, åkermark och betesmark. En mångfald av olika biotoper, som på Österlen är mycket mångfacetterad. På frågan hur relationen mellan människan och naturen ser ut, svarade han att den är ett levande samspel.

Jag tror den relationen har väldigt många, om inte alla på Österlen så har man en släktgeneration till jorden, marken, djuren. Och det tror jag fortfarande är, man är inte så många generationer bort ifrån agrarsamhället. Det tror jag spelar roll. Men man ser ju att det här hänger ihop. Det är ett system som vi är del av, för man vet att man är här en stund och får förmånen av att kunna, som i mitt fall, vara lantbrukare och sen så ska man helst och om man har tur så kan man lämna den stafettspinnen till sina barn. Och det är en fantastisk förmån att få göra det.

Här talar Sven om nyttan naturen kan innebära för framtida generationer, med även ett förbund med och beroende av naturen, vilket kan kopplas till natursynen ”Den sköra evighetsmaskinen”. Då han ombads beskriva naturen på Österlen, framhölls en respekt för landskapet självt och naturens olika tillstånd:

Det är inte platt och man kan säga, alltså är man från lantbruk så, det är ju ingen som plöjer på det sättet man kanske gör, alltså det är ju inte ont om mark på det viset längs med åar och vattendrag och stengården, alltså det är så mycket sten samtidigt, så det finns en inneboende respekt på något vis för landskapet i sig självt. Det är ju otroligt vackert men samtidigt lika vresigt höstar och vintrar och vinterstormarna här är inte nådiga.

Genom benämningen av höstarna och vintrarna som ”vresiga” tycker jag mig ana en besjälning av naturen, vilken närmast liknar natursynen ”Den gemensamma kroppen”. På frågan om vad naturen är för något svarade Johanna att det är hela vår omgivning och livsmiljö. Såväl det vilda som människan inte har så mycket att göra med, som det som befinner sig i gränslandet vilket människan sköter om och präglar. Naturens existens beskrev hon på följande vis:

Ja den är, naturen är, ja men den är väl framför allt vacker. Eller det ligger ju i betraktarens ögon men det är väl det jag tänker att det är en sådan variation och man kan bli så ödmjuk inför

hur allting, hur naturen kan vara som den är, hur det har utvecklats och den stora mångfalden som finns. Och hur samspelen emellan olika organismer har utvecklats och fungerar. Så vacker och fascinerandet kanske.

Vidare menar hon att människan i relation till naturen är ett djur, och en del av naturen. Vi kan inte existera utan naturen som är vår livsmiljö, men naturen kan existera utan oss. Här beskrivs återigen människans förbund med och beroende av naturen enligt natursynen ”Den sköra evighetsmaskinen”. Samtidigt skulle hennes beskrivning av ödmjukheten inför naturens mångfald och samspel samt resonemang kring att naturen kan existera utan människan, kunna kopplas till att naturen ses som subjekt. Detta tyder på natursynen ”Den gemensamma kroppen”.

Då jag frågade Karl om vad naturen är svarade han följande:

Naturen är någonting som vi har blivit liksom, som vi har fått att ta ansvar för på något sätt. Det är något som vi får leva i samspel tillsammans med. Vi får det till låns under den tiden vi är här, och vi får jobba med den men vi får inte förstöra den och vi får hjälpa den på vägen framåt liksom, in i en ny värld. Det innebär inte att man inte kan förändra naturen, men man får vara väldigt försiktig med vad man gör och säkerställa att man inte gör någonting som är sämre för den framåt. För förhoppningsvis många generationer framåt som ska leva på denna planet. Så att det gäller att leva i samspel.

Han berättade även att han tror man får hantera naturen lite som en relation. Man får ta hand om den och vara försiktig, samtidigt som man får försöka anpassa naturen lite grann till de människor vi är idag. Här beskrivs dels ett behov av mänsklig behovstillfredsställelse med nyttotänkande som måste ses på lång sikt, och dels en komplex och ändlig natur. Därmed drar jag paralleller till natursynen ”Den sköra evighetsmaskinen”. På frågan om vem människan är i relation till naturen svarar han:

Människan är en person som, eller en varelse som är här på en väldigt, väldigt kort del av naturens liksom eviga tidevarv på något sätt. Vi har ju inte varit här så himla länge egentligen, om man tittar ur ett historiskt perspektiv. Så att vi har varit här en kort period.

Här sätts naturen i centrum framför människan, vilket leder till att jag gör kopplingar till synen på naturen som subjekt. Därmed anser jag mig även finna spår av natursynen ”Den gemensamma kroppen” i detta citat.

Gemensamt i de tre informanternas syn på naturen, i det beskrivna sammanhanget, är att de alla innehåller perspektiv på mänsklig behovstillfredsställelse ur ett långsiktigt perspektiv. Naturen beskrivs som skör och komplex, och människan som beroende av den. Vidare skildras känslor av ödmjukhet och respekt, vilka i den här kontexten presenterar emotionella aspekter av informanternas relation till naturen. I en jämförelse mellan de natursyner som kan skönjas i citaten av

representanten från gruvbolaget, och citaten av Österlenborna, är den största skillnaden hur tålig naturen framställs som. David beskrev i Filters reportage en robust och tålig natur vilken kan återställas efter avslutad gruvdrift, medan Österlenborna berättade om en skör natur som behöver brukas på ett varsamt vis. I debatter om gruvdrift dominerar som tidigare nämnt den hegemoniska diskursen att grön teknologi och tillväxt behövs för att bemöta klimatkrisen, vilket gör att känslolstyrda argument undantrycks. Ett exempel på detta kopplat till prospekteringen på Österlen, kan vara att det ofta framhävs hur prospekteringen förhindrar livsmedelsproduktion och företagande i området. Österlenbornas relation till och existentiella grundantaganden beträffande naturen, får däremot inte mycket utrymme i debatten, även om detta kanske är deras största argument mot prospektering och gruvdrift.

5.3 Markanvändning, makt och rättvisa

Då informanterna under intervjuerna berättade om prospekteringen, framträdde det hur den i sitt tidiga skede påverkar Österlen och dess invånare. Nedan följer en redogörelse för informanternas förståelse av detta, kopplat till begreppen territorium, egendom, och rättvisa.

5.3.1 Prospekteringens påverkan på ägandet

I diskussion om prospekteringen blir ägandet, med de rättigheter och skyldigheter det innebär, en central fråga. Thomas berättade under intervjun att den mest framträdande känslan när han fick höra om prospekteringen var obehag. Även om det i slutändan inte skulle leda till gruvverksamhet, beskriver han undersökningstillstånden som ett hot mot bygden och dess utveckling, likt en våt filt av oro över området. Han menar att invånarnas uppfattning av situationens allvar skiljer sig åt men att somliga uppfattar det som att hela Österlen ska läggas i gruvor eftersom en så stor del av området är inmutat. Även Stina talade om prospekteringens omfattning och vad det innebär för de som lever där:

Ja det är ju stor påverkan. Det är en jättestor påverkan. Det är vad vet jag, vad har vi, 4000 hushåll som är berörda direkt genom att vara inmutade. Och då räknar man ju inte med byarna. Alltså de är ju uttagna, St Olof och Gärsnäs. Om man då skulle räkna med dem då vet jag inte på vilken siffra vi skulle hamna. Då skulle det vara många fler än 4000 hushåll. Men det är ju en jättestor oro. Människor reagerar ju olika, alltså vissa blir ju riktigt deprimerade. Vissa blir arga, vissa blir handlingsförlamade. Vissa väljer att flytta. Väldigt olika. Sedan finns det de som struntar i det. Det finns det ju också.

Vidare beskrev informanterna att markägare och kommuner upplevt en stor osäkerhet i vilka rättigheter och skyldigheter de har i prospekteringsprocessen. Thomas, som även har en roll inom Simrishamn kommun, berättade att det under processen hittills varit oklart vilka uppgifter de har och hur mycket de kan påverka som kommun, vilken juridik man har att följa, hur beslutsgången ser ut, vem som har avgörandet och vad som ligger på bergmästaren. Detta leder till att människor gör sina egna tolkningar av möjligheten till påverkan. Under intervjuerna beskrev flertalet informanter även en förvåning över att gruvbolaget kan ges tillstånd att verka på marker de äger, mot deras vilja. Johanna uttryckte det på följande vis:

Nej men nu har det gått ganska lång tid, och man känner sig väl lite, jamen maktlös. Nu har vi köpt marken, om man hårdrar det så har vi ju lagt liksom allt vi har på att investera i ett lantbruk. För att få jobba med det. Och producera mat. Och sedan så kan det ju komma någon som har rätt till att liksom göra planer för vår mark. Utan att vi har så mycket att säga till om det. Och då kan man känna sig lite, jamen maktlös och frustrerad, stundtals kan man känna sig lite matt. Uppgiven har jag väl inte kommit till än, men arg kan man väl också känna sig emellanåt.

Även Lena talade om det perspektivet:

Det är delade känslor som uppstår hos markägarna. En känsla kan vara förvåning över att någon annan har bestämt att de ska bedriva en annan verksamhet där man själv bedriver verksamhet. Samt att det kan bli så att bolaget till exempel får köra med tunga terrängfordon, fast man själv omges av mycket regler samt tar mycket hänsyn för att göra så lite påverkan på marken som möjligt. Folk är överraskade och ganska förbannade.

På tal om provborrningar sa Stina:

Ja det är ju framför allt ett ingrepp i det som man upplever, eller inte bara upplever, ett ingrepp i ens egen värld. Mot människors vilja. Jag skulle ju också uppleva det som ett ingrepp om någon skulle komma och säga nu ska jag asfaltera din gårdsplan. [...] Hur kan någon komma in här hos mig. Och det är ju väldigt integritetskränkande att veta att nu är det någon som då sedan tre år tillbaka har en sådan där, har rätt att göra någonting mot min vilja. Och de där tre åren har blivit fyra år på grund av en förlängning, och nu kommer de antagligen bli till fem år. Det är den där maktlösheten tror jag som är jättejobbig. Jättejobbig. Och om man sedan tänker med intellektuellt, tänker ja med vadå alltså här har mina förfäder dränerat marken och tänk om de nu har sönder det när de borrar. Det finns inga kartor på det, de är ju, har ju funnits där i jag vet inte hur många decennier, sekler.

Ytterligare ett exempel gavs av Sven i diskussion om prospekteringen:

Just det här att man vet, det finns en solidaritet bland markägare utifrån att det var faktiskt vi som hade tillstånd att bedriva näringsverksamhet på ovasidan. Alltså det representerar en så gammaldags samhällssyn att bryta mineraler för någon annans vinning så att det får mig att må illa. Och dessutom med miljökonsekvenser.

Citaten ovan beskriver informanternas och Österlenbornas förståelse och upplevelse av att någon annan mot deras vilja kan tillåtas verka på deras marker, men även att gruvnäring kan komma att prioriteras över näringar de redan bedriver på platsen. Här drar jag paralleller till Stiernström & Arora-Jonssons diskussion om territorium (2022). Då gruvbolaget gör anspråk på den mark Österlenborna sett som sin, ändras synen på ägandet från självklart till osäkert. De kan inte längre ta för givet att platsen tillhör dem, vilket leder till förändring i relationen till marken. Min analys är att detta bidrar till de känslor av oro och osäkerhet som beskrivs ovan. Under intervjuerna talade informanterna om det faktum att andra bolag tidigare prospekterat på Österlen, vilket ledde till att man inte blev förvånad när ännu ett bolag gavs undersökningstillstånd på platsen. Eftersom undersökningstillstånden kan förlängas upp till 15 år, innebär det att Österlenbornas relation till marken under lång tid kan påverkas. Att inte veta hur länge platsen kommer vara inmutad torde innebära ytterligare en dimension av osäkerhet, vilket även framgick under intervjuerna. Flertalet informanter berättade att de förväntar sig nya prospekteringar på platsen i framtiden. Genom att kontrollera markanvändningen och bestämma vem som får bruka resurserna i området producerar staten ett territorium (Stiernström & Arora-Jonsson, 2022). Via äganderätten legitimeras markägarnas rätt till territoriet, men då staten ger undersökningstillstånd till ett gruvbolag på samma mark, ser jag det som att de omfördelar dessa rättigheter. Min analys är att detta i kombination med att markägare och kommuner upplever osäkerheter i sina rättigheter och skyldigheter i processen, leder till att markägarnas rätt till marken blir än mindre självklar.

Vidare visar intervjuerna att prospekteringen har effekter på ekonomi och företagande i området. Johanna berättade att huspriserna i området har påverkats. Ett grannhus var till salu, men när spekulanterna fick reda på att det var planerad prospektering där drog de sig ur, och sedan fick ägarna gå ner i pris för att få det sålt. Lena beskrev hur prospekteringen leder till att investering och utveckling sätts på paus i lantbruksföretag när tid, energi och pengar läggs på att försöka förstå vad som händer eller ska hända på ens mark. Detta adderar en risk i företagandet som gör att långsiktig planering inte blir möjligt på samma vis som tidigare. Fastighetsägarna på Österlen investerar ansträngning och pengar i sina fastigheter eftersom deras uppfattning är att markerna och dess resurser tillhör dem. Att även generationer före dem lagt ansträngningar i platsen tillskriver den ett ännu högre värde. Även detta kopplar jag till begreppet territorium, då staten via äganderätten legitimerar markägarnas rättighet till territoriet. Under intervjuerna uppfattade jag informanternas förståelse av äganderätt som något bestående och stabilt, vilket kan sammankopplas med legitimeringen.

Statens kontroll över markanvändning kopplat till gruvnäring kan härledas till minerallagstiftningen, vilken beskrevs i uppsatsens bakgrundsavsnitt. Utformningen av denna kritiserades av Karl, vars mark är inmutad. Då vi talade om prospekteringen och eventuell gruvverksamhet på Österlen förde han följande resonemang:

Om jag var orolig för det? Nej, det var jag inte egentligen. Men jag tyckte det var en så sjuk process. Jag kunde inte begripa att man kunde ha en så konstig process i prospektering. [...] Men det som är så absurt i hela processen det är att det finns liksom ingen rimlighet att i är det ens lämpligt att utvinna någonsin, vilken metall det än är i de här områdena. Det är liksom ingen som har testat det. Så du kan muta in ett område som liksom såhär helt otänkbart att det skulle bli en gruva på. Jag har helat tiden uppfattat det som att mitt område är helt otänkbart att det skulle kunna bli en gruva på. Av den anledningen att det här är ett gammalt ställe från 1400-talet med ett jättegammalt hus, två kilometer österut så är det ett likadant område med jättegammalt hus och ytterligare i två kilometer, så det här kallas särskilt område för kulturmiljö.

Istället menade han att Bergsstaten borde utgå från var i Sverige mineraler finns och är rimliga och lämpliga att utvinna. Även Lena talade om hur en intresseavvägning mellan en gruvans risker, nytta och skada skulle förbättra prospekteringsprocessen. Vidare menade Karl att markägarna måste ges möjligheten att förhandla om förutsättningarna för verksamheten, ett spår som även Lena var inne på. Enligt Karl borde detta gälla såväl för de ekonomiska aspekterna som för var eventuell gruvverksamhet ska bedrivas. Då skulle man som växtodlare exempelvis kunna välja ut ett lämpligt fält, vilket kanske ändå inte är särskilt bra att odla på och dessutom ligger långt från grannar. Om markägarna gavs möjlighet att påverka menar han att inställningen till prospekteringen kanske skulle sett annorlunda ut. Han fortsätter:

Idag är det så att du som markägare kan lika gärna stoppa en strumpa i munnen, för du har inte så mycket att säga till om. Promillen som ska fördelas mellan dig, staten och prospekterarna den är redan satt. Där markägaren får en ”pluttedel” och staten får en ännu mindre ”pluttedel” och de som prospekterar tar 99,8% eller någonting sådant där. Det är också helt orimligt, då ska man kunna komma hit, rycka liksom vårt mineral och dra. Okej, hejdå. Jag tror den frågan har nog blivit ännu mer aktuell efter Ryssland invaderade Ukraina. Är vi beredda att bara låta någon annan ta våra, vårt guld liksom, och dra med det någon annanstans för att anrikas och göra sig pengar utav det. Eller kanske är vi mer måna faktiskt om att det ska göras i Sverige och utnyttjas i Sverige.

Slutligen sa Karl att all överklagan och att svara på frågor, blir oerhört tidskrävande för myndigheterna. Detta är helt i onödan om det ändå inte blir någon gruvverksamhet. Istället menar han den tiden skulle kunna läggas på områden där det gruvverksamhet faktiskt kan bli verklighet. Han menar även att gruvbolag borde betala mer i avgifter vid ansökan, för att visa att kapital finns och att bolaget har något att förlora på prospekteringen. I materialet ovan ser jag kopplingar till Sikor

& Lunds resonemang om statens legitimering av sig själv. Då staten erkänner och legitimerar gruvbolagets rätt till resurserna, erkänner den även sig själv vara berättigad till det avgörandet (Sikor & Lund, 2009). Statens möjlighet att legitimera gruvbolagets rätt till resurserna bygger på minerallagstiftningen, vilken här ifrågasätts. Därmed menar jag att även statens legitimitet i frågan ifrågasätts. I ett större perspektiv kan det kopplas till Österlenbornas tillit och relation till staten och demokratin. Om de upplever att de inte får sina röster hörda och att staten inte ser till deras intressen, kan deras inställning till demokratin påverkas.

5.3.2 Perspektiv på rättvisa

Under intervjuerna diskuterade Thomas och Karl rättvisa i relation till gruvverksamhet. Då Thomas talade om prospekteringen sa han att det nog inte finns någon som kan säga att den skulle vilja ha en gruva på Österlen, då det området hyser många andra viktiga värden som jordbruksproduktion och matproduktion. Samtidigt gav han uttryck för följande tankar:

Men sedan kommer du ju ändå inte runt det här som jag sa till dig att vårt samhälle som det utvecklas nu med att vi ska ha mer eldrift och ska ha allt mer elektroniska apparater, många av dessa idag kräver ju batterier. Och batterierna kräver metall. Och då kommer ju liksom frågan var får vi metallerna ifrån. Och det blir ju lite synd tycker jag, för vi kan ju inte säga att vi importerar. För alltså det tycker jag är riktigt illa. Då har man ju klättrat över på någon annans...

Här ser jag paralleller till Dryzec och Pickerings (2019) resonemang om rättvisa ur ett globalt perspektiv, vilket ofta hörs i diskussionen om gruvdrift. Ett argument kopplat till den hegemoniska diskursen att grön teknologi och tillväxt behövs för att bemöta klimatkrisen, är att gruvdrift måste hållas någonstans i världen. Enligt den diskursen blir diskussionen om gruvverksamhet en fråga om global rättvisa och moral. Detta talade Lena om, och menar att debatten om gruvdrift ofta är grovhuggen. Det gör att den kan mynna ut i argument som: ”Vi måste ha gruvverksamhet i Sverige för att undvika barnarbete i Kongo”. Begreppet rättvisa kan även appliceras på ett nationellt perspektiv, vilket Karl gör på tal om eventuell gruvverksamhets påverkan på Österlen:

Nej jag vet inte hur det hade påverkats, men jag kan inte se mycket positivt med det. Det tror jag inte, faktiskt. Men varje gång jag säger det så tänker jag att man liksom, också tänka att någonstans måste man plocka upp mineralerna. Så att det är en delikat balans mellan att värna den miljön och, jag pratar om Österlen men samma sak gäller ju liksom i Norrlands inre skogar, där bor ju dem som värnar om det området.

Enligt Dryzec och Pickering (2019) kan rättvisa även gälla för framtida generationer. Detta kan kopplas till Svens resonemang om gruvverksamhet på Österlen, och förbrukning av ändliga resurser:

Alltså inte minst Ukrainakriget har tror jag, påvisat vikten av ett välfungerande lantbruk och markförvaltning i balans och gruva är inte markförvaltning i balans. Det är att förbruka ändliga resurser för kortsiktiga ändamål. Och där tror jag att vi, jag har en förhoppning om att här finns ett oerhört brett folkligt stöd och jag tror att det stödet har blivit bredare eftersom det också är brist på mat i världen för tillfället.

Johanna var inne på samma spår då hon berättade att hon letat efter exempel på där man haft gruvverksamhet på alunskiffer och sedan kunnat odla igen, men inte kunnat hitta något:

Prospekteringsområdet är 22 000 hektar stort, och det är huvudsakligen jordbruksmark, betesmark och åkermark som, men den är så värdefull, det är en så stor yta, att Sverige har inte så mycket jordbruksmark och vi behöver vara rädda om den jordbruksmark vi har och den åkermarken vi har för att kunna producera mat under en lång framtid. Så där ser jag väldigt stora problem. För det är väl lite så med det mesta här i världen att naturen kommer ju klara sig från människan, människan, ja den klarar sig liksom i det långa loppet. Ja, inom rimliga gränser såklart. Men det är ju till stor del är ju miljöproblemen en sak för att vi ska ha ett drägligt liv i framtiden. För att vi är ju väldigt beroende av naturen, och vilka möjligheter den ger oss.

Även detta kan kopplas till rättvisa för framtida generationer, på ett sätt som jag anser visar på Dryzek och Pickering's (2019) resonemang om begreppets komplexitet. Rättvisa nationellt, globalt och för framtida generationer kan på olika vis användas i argumentation för och emot gruvdrift. I debatten om gruvdrift tenderar rättvisa att diskuteras i ett globalt perspektiv, medan rättvisa för framtida generationer mer sällan nämns. Då begreppet knyts an till den hegemoniska diskursen att grön teknologi och tillväxt behövs för att bemöta klimatkrisen, och sedan används i diskussion om gruvdrift, blir definitionen av rättvisa att ta ansvar för produktionen av det man konsumerar. Andra värden kopplade till rättvisa, som kan påverkas av gruvdriften utelämnas däremot. Exempel på detta kan vara framtida generationers möjlighet till att odla mat.

6. Slutord

Hur vi ska göra för att bemöta klimatförändringarna är en komplex fråga med vitt skilda svar beroende på vem som tillfrågas. Detta märks inte minst i debatten om gruvdrift. För att förstå varför svaren ser så olika ut, behöver motiveringen till människors ställningstaganden, med de antaganden, föreställningar och erfarenheter som ligger bakom dem, lyftas fram. Syftet med den här uppsatsen har varit att undersöka hur Österlenbor förstår vanadinprospekteringen i området kopplat till mänskligt brukande av naturen. Uppsatsens övergripande frågeställning besvarades med följande delfrågor:

- Hur konstruerar människor platsen Österlen och dess identitet?
- Hur formas deras syn på Österlen av erfarenheter kopplade till prospekteringen och relationer till naturen?
- Hur påverkas människors syn på prospekteringen av deras föreställningar om hållbarhet?

Informanterna beskrev under intervjuerna en plats där naturen spelar huvudrollen. Traditionen av jordbruk ses som en viktig del av identiteten, tillsammans med småskalighet, kulturlandskap, turism och bevarad historia. Även frihet och självständighet beskrevs som betydelsefulla aspekter. Här görs en selektion av de attribut som finns på platsen, där vissa anses höra till och andra inte (Cresswell, 2008). Odling och djurhållning är en del av föreställningen om vad som ingår i Österlens identitet, medan det tidigare alunskifferbruket däremot ses som ett inkräktande element i landskapet. Gruvbolaget framställde istället Österlen som en plats för investering och företagande, där människor är i behov av arbetstillfällen.

Vidare berättade informanterna om en komplex, skör natur vilken människan är beroende av för sin överlevnad, och som man behöver vara rädd om och vårda för framtida generationers skull. I anknytning till detta beskrevs prospekteringen som ett hot mot naturen och de resurser människan är beroende av. Gruvbolaget berättade istället om en robust och tålig natur, vilken kan återställas efter avslutad gruvdrift. Informanterna talade även om sina erfarenheter kopplade till prospekteringen och markägandet. Då gruvbolaget gjorde anspråk på den mark Österlenborna sett som sin, förändrades deras relation till marken. De kunde inte

längre ta för givet att platsen tillhör dem (Stiernström & Arora-Jonsson, 2022). Detta, tillsammans med det faktum att undersökningstillstånden kan förlängas upp till 15 år samt att informanterna upplevde att de har mycket liten möjlighet till påverkan, bidrar till känslor av osäkerhet och oro kopplade till prospekteringen. En uppfattning hos några informanter var även att det troligtvis aldrig kommer öppna några gruvor i området, och att det borde införas någon typ av intresseavvägning om det är rimligt och lämpligt att bedriva gruvverksamhet på en plats innan undersökningstillstånd ges. Samtidigt beskrevs känslor av förvåning, maktlöshet och ilska kopplade till att gruvbolaget ges tillstånd att verka på mark där lantbrukarna redan bedriver livsmedelsproduktion. Ovan nämnda aspekter kan kopplas till minerallagen, vars utformning ifrågasattes av samtliga informanter. I förlängningen kan detta ses som att statens legitimitet ifrågasätts i området (Sikor & Lund, 2009).

När gruvbolaget säger att det till följd av klimatförändringarna behövs ny teknik och nya tillvägagångssätt för att rädda värden, knyter de an till den hegemoniska diskursen att grön teknologi och tillväxt behövs för att bemöta klimatkrisen. Resonemang som talar emot detta undertrycks ofta i debatten om gruvdrift, samtidigt som motargument anpassas efter diskursen. I diskussioner om undersökningstillstånden på Österlen framhävs det ofta hur prospekteringen förhindrar livsmedelsproduktion och företagande i området. Österlenbornas relation till och antaganden beträffande naturen får däremot inte mycket utrymme i debatten, även om detta kan vara den främsta motiveringen till deras ställningstagande. Gemensamma drag i informanternas syn på hållbarhet rörde att varsamt bruka resurser med ett långsiktigt perspektiv. Några framställde fortsatt livsmedelsproduktion i området som hållbar markförvaltning, medan gruvdrift sågs som att förbruka resurser med kortsiktiga mål samtidigt som de reflekterade över aspekter av rättvisa nationellt och globalt. Då begreppet rättvisa knyts an till den hegemoniska diskursen att grön teknologi och tillväxt behövs för att bemöta klimatkrisen och sedan används i diskussion om gruvdrift, blir definitionen av rättvisa att ta ansvar för produktionen av det man konsumerar. Detta har påverkat informanternas syn på prospekteringen.

Avslutningsvis har den här uppsatsen visat på hur det i debatten om gruvdrift är viktigt att reflektera över de antaganden och föreställningar som ligger bakom olika argument. Dominerande diskurser avgör vilka argument som framhävs och vilka som undertrycks, vilket påverkar förutsättningarna för debatten. Detta kan leda till att alla perspektiv inte lyfts fram. Vidare används begrepp som hållbarhet och rättvisa för att stärka argument i diskussionen om gruvdrift vars betydelse kan definieras på många olika sätt. Mänskligt brukande av naturen är idag komplext

sammanlänkat lokalt, nationellt och globalt, vilket gör det viktigt att alla perspektiv lyfts fram.

Och medan diskussioner om hur vi på bästa sätt ska rädda klimatet fortgår, övergår våren i sommar på Österlen. Vitsipporna vissnar under bokskogens majestätiska pelarsal. Grönskan i hagmarkerna är inte längre skir, utan vild och prunkande. Solen stiger högt över lantbrukarna som odlar sina åkrar, liksom generationer före dem. Har de tur kommer regnet i lagom mängd vid rätt tidpunkt och upphör vid skörden, så att maten sedan kan fraktas bort på slingrande vägar kantade med skyltar och plakat. Alla med samma tydliga budskap.

Referenser

- Antonsich, M. (2010). Searching for belonging – An Analytical Framework. *Geography Compass* 4 (6), 644-659.
- Alvesson & Skoldberg. (2009). *Reflexive Methodology*. 2a uppl., Los angeles: SAGE.
- Bergsstaten. (2018). Begäran om komplettering för samtliga ansökningar.
<https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/Bega%CC%88ran-om-komplettering-fo%CC%88r-samtliga-anso%CC%88kningar.pdf> [2022-05-12]
- Bergsstaten. (2022). Från undersökningstillstånd till gruva.
<https://www.sgu.se/bergsstaten/lagstiftning/fran-undersokningstillstand-till-gruva/> [2022-05-18]
- Bergsstaten. (2022). Om Bergsstaten. <https://www.sgu.se/bergsstaten/om-bergsstaten/> [2022-06-05]
- Bergsstaten. (2021). Prospektering. <https://www.sgu.se/bergsstaten/prospektering/> [2022-06-06]
- Bergsstaten. (2018). Remiss.
<https://vetonu.se/wpcontent/uploads/2019/02/Anso%CC%88kan-om-underso%CC%88kningstillsta%CC%8And-Killero%CC%88d.pdf> [2022-05-12]
- Bergsstaten. (2018). Remiss. <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/Anso%CC%88kan-om-underso%CC%88kningstillsta%CC%8And-Fa%CC%8Ageltofta.pdf>
- Bergsstaten. (2018). Undersökningstillstånd för området Killeröd nr 1 i Tomelilla och Simrishamns kommuner, Skåne län. <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/beslut-killer%C3%B6d.pdf> [2022-05-12]
- Bergsstaten. (2018). Undersökningstillstånd för området Virrestad nr 1 i Simrishamns kommun, Skåne län. <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/beslut-virrestad.pdf> [2022-05-12]
- Bergsstaten. (2022). Undersökningstillstånd – vad innebär det?
<https://www.sgu.se/bergsstaten/prospektering/undersokningstillstand--vad-innebar-det/> [2022-05-31]
- Brinkmann, S. & Kvale S. (2018) *Doing interviews*. 11e uppl., London: SAGE.
- Companies house. (2018). Certificate of incorporation of a private limited company.
<https://find-and-update.company-information.service.gov.uk/company/11237139/filing-history?page=2> [2022-05-31]
- Cresswell, T. (2008). *Place*. 9onde uppl., Coventry: Blackwell publishing.
- Dryzek, J. (2005). *The politics of the Earth*. 2a uppl., New York: Oxford university press.

- Dryzek, J & Pickering, S. (2019) The Politics of the Anthropocene. 1a uppl., Croydon: CPI group.
- Ekblom Ystén, H. (2019). Trubbel I paradiset. Filter, (69).
<https://magasinetfilter.se/reportage/trubbel-i-paradiset/> [2022-05-12]
- FN. (u.å.). Hållbar energi för alla. <https://fn.se/wp-content/uploads/2018/03/M%C3%A51-7.pdf> [2022-05-17]
- Helmfrid, H. (2007). Natursyn. 1a uppl., Uppsala: Repro.
- Nationalencyklopedin. (u.å.). Österlen.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/%C3%B6sterlen> [2022-05-12]
- Naturvårdsverket. (u.å.) Effekter i världen.
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatfakta/klimatet-i-framtiden/effekter-i-varlden/> [2022-06-01]
- Province Resources Limited. (u.å.). Projects.
<https://www.province.limited/projects/#skane> [2022-06-05]
- Regeringskansliet. (2022). Samling för stärkt beredskap av svensk livsmedelsförsörjning.
<https://www.regeringen.se/artiklar/2022/03/samling-for-starkt-beredskap-av-svensk-livsmedelsforsorjning/> [2022-06-01]
- Regeringskansliet. (2022) Livsmedelsförsörjningen efter Rysslands invasion av Ukraina på EU-möte.
<https://www.regeringen.se/artiklar/2022/05/livsmedelsforsorjningen-efter-rysslands-invasion-av-ukraina-pa-eu-mote/> [2022-06-01]
- ScandiVanadium Ltd (2018). Härmed ansöker vi om undersökningstillstånd enligt minerallagen på grundval av följande uppgifter. <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/Ans%C3%B6kan-Virerstad.pdf> [2022-05-12]
- ScandiVanadium Ltd. (2018). Härmed ansöker vi om undersökningstillstånd enligt minerallagen på grundval av följande uppgifter. <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/Andrarum-nr-1-anso%C3%A4kan.pdf> [2022-05-12]
- ScandiVanadium Ltd. (2018). Härmed ansöker vi om undersökningstillstånd enligt minerallagen på grundval av följande uppgifter. <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/Fa%C3%A4geltofta-nr-2-anso%C3%A4kan.pdf> [2022-05-12]
- ScandiVanadium Ltd. (2018). Härmed ansöker vi om undersökningstillstånd enligt minerallagen på grundval av följande uppgifter. <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/Flagabro-nr-1-anso%C3%A4kan.pdf> [2022-05-12]
- ScandiVanadium Ltd. (2018). Härmed ansöker vi om undersökningstillstånd enligt minerallagen på grundval av följande uppgifter. <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/Ja%C3%A4rrestad-nr-1-anso%C3%A4kan.pdf> [2022-05-12]
- ScandiVanadium Ltd. (2018). Härmed ansöker vi om undersökningstillstånd enligt minerallagen på grundval av följande uppgifter <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/Tosterup-nr-1-anso%C3%A4kan.pdf> [2022-05-12]
- ScandiVanadium Ltd. (2018). Härmed ansöker vi om undersökningstillstånd enligt minerallagen på grundval av följande uppgifter <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/Tosterup-nr-1-anso%C3%A4kan.pdf> [2022-05-12]

- content/uploads/2019/02/Hammenho%CC%88g-nr-1-anso%CC%88kan.pdf [2022-05-12]
- ScandiVanadium Ltd. (2018). Härmed ansöker vi om undersökningstillstånd enligt minerallagen på grundval av följande uppgifter <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/Gislo%CC%88vshammar-nr-1-anso%CC%88kan.pdf> [2022-05-12]
- ScandiVanadium Ltd. (2018). Begäran om komplettering av ansökan om undersökningstillstånd. https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/05/ScandiVanadium_Brev-till-Bergsstaten_201805.pdf [2022-05-12]
- ScandiVanadium Ltd. (2018). Begäran om komplettering av ansökan om undersökningstillstånd. <https://vetonu.se/wp-content/uploads/2019/02/Letter-to-Bergsstaten-2-July-2017-1.pdf> [2022-05-12]
- SGU. (2020). Alunskiffer. <https://www.sgu.se/mineralnaring/gruvor-och-miljopaverkan/alunskiffer/> [2022-05-12]
- SGU. (2022). Minerallagstiftning. <https://www.sgu.se/mineralnaring/minerallagstiftning/> [2022-05-12]
- SGU. (u.å.). Mineralrättigheter. <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisaremineralrattigheter.html> [2022-05-17]
- SGU. (u.å.) Vanadin. <https://www.sgu.se/mineralnaring/kritiska-ravaror/vanadin/> [2022-05-12]
- Sikor & Lund. (2009). Access and Property: A Question of Power and Authority. Development and change. 40 (1), 1-22.
- SR. (2019). Avgörande i uppmärksammas gruvkonflikt på Österlen. <https://sverigesradio.se/artikel/7168354> [2022-05-17]
- Stiernström & Arora-Jonsson. (2022). Territorial narratives: Talking claims in open moments. Geoforum. 129, 74-84.
- Sveriges riksdag. (2018). Förbud mot utvinning av uran. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/forbud-mot-utvinning-av-uran_H501NU13 [2022-05-12]
- Sveriges riksdag. (u.å.). Minerallag (1991:45). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/minerallag-199145_sfs-1991-45 [2022-05-12]
- Svt. (2020). Grönt ljus för mineraljägare på Österlen. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/gront-ljus-for-fler-mineraljagare-pa-osterlen> [2020-05-16]
- Teorell, J. & Svensson, T. (2016) Att fråga och att svara. 1a uppl., Stockholm: Liber.
- U.S. Geological Survey. (2020). Vanadium. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2020/mcs2020-vanadium.pdf> [2022-05-14]
- VetoNu. (u.å.) Detta har hänt. <https://vetonu.se/detta-har-hant/> [2022-05-12]
- World steel association. (2021). 2021 world steel in figures. <https://aceroplatea.es/docs/StainlessSteelFigures2021.pdf> [2022-06-05]
- Österlen.se. (u.å.) Andrarum. <https://www.xn--sterlen-80a.se/andrarum/> [2022-05-17]

Intervjuguide

Var är du uppvuxen?

Var bor du nu?

Har du studerat och i så fall vad?

Vad arbetar du med?

Vad har du för koppling till Österlen?

Kan du berätta om ditt första möte med Österlen?

Hur skulle du beskriva människorna på Österlen?

Hur skulle du beskriva naturen på Österlen?

Hur skulle du beskriva samhället på Österlen?

Hur använder du dig av naturen på Österlen?

Vad har du för emotionell koppling till Österlen?

Vilka kopplingar har Österlen till omvärlden?

Vilka kopplingar mellan dåtid och nutid finns det på Österlen?

Vad och vilka finns utanför Österlen?

Vad är naturen?

Hurdan är naturen?

Vem är människan i relation till naturen?

Hur fick du först höra om prospekteringen?

Vad kände du när du först fick höra om prospekteringen?

Har du haft någon kontakt med gruvbolaget, och hur upplever du att den kontakten varit i så fall?

Har du varit i kontakt med myndigheter/organisationer/politiker angående prospekteringen, och hur upplever du att den kontakten varit i så fall?

Hur känner du kring prospekteringen idag?

Hur påverkas du praktiskt av prospekteringen?

Hur upplever du att människor i din omgivning känner för prospekteringen?

Hur tror du att du skulle påverkas av eventuell gruvverksamhet?

Hur tror du att Österlen skulle påverkas av eventuell gruvverksamhet?

Upplever du att du har möjlighet att påverka utfallet?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

- <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.